

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

Examensarbete

Grundnivå, 15 högskolepoäng

Förskolläraryrket

Tecken i förskolan

Kan det vara ett hjälpmedel för barns
språkutveckling?

Författare

Evelina Isaksson

Emma Larsson

Handledare

Sara Lenninger

Examinator

Charlotte Tullgren

Tecken i förskolan

- Kan det vara ett hjälpmedel för barns språkutveckling?

Abstract

Kommunikation är en viktig del i förskolan både för barnen och pedagogerna. Alla förmedlar någonting även om det inte uttrycks verbalt. Ett icke verbalt kommunikationssätt kan vara att använda gester eller gestikulerande tecken. Att använda tecken börjar bli vanligare i förskolan verksamhet. Syftet med denna studie är att se vid vilka situationer arbetslaget väljer att använda gestikulerande tecken och varför samt om de ser att gestikulerande tecken gynnar barnens verbala språkutveckling och på vilket sätt. För att undersöka detta skickades det ut enkäter till alla kommunala förskolor i en mellanstor stad i Skåne.

De resultat som framkom var att pedagogerna främst använder tecken i samlingar och att majoriteten anser att tecken gynnar barns språkutveckling eftersom barnen får fler sätt att uttrycka sig på. Vår undersökning visar att förskollärare uppfattar att teckenanvändning utvecklar barns ordförråd tidigare och hjälper ovana språkanvändare att bli förstådda.

Nyckelord: Gestikulerande tecken, språk, språkutveckling, hjälpmedel.

Innehåll

1. Inledning.....	6
1.1 Tecken som stöd.....	6
1.2 Språklagen.....	7
1.3 Personlig bakgrund.....	7
2. Syfte	8
2.1 Forskningsfrågor	8
3. Forskningsbakgrund	9
3.1 Sociokulturellt perspektiv	9
3.1.1 Den proximala utvecklingszonen	10
3.2 Tidigare forskning	10
3.3 Språk och gester	12
3.4 Tecken och språkutveckling.....	13
3.5 Flerspråkighet.....	14
3.6 Sammanfattning av forskningsbakgrund.....	14
4. Metod	15
4.1 Kvantitativ metodform	15
4.1.1 Slutna frågor.....	15
4.2 Kvalitativ metodform	16
4.2.1 Öppna frågor	16
4.3 Enkäter	16
4.3.1 Etiska överväganden	17
4.4 Genomförande.....	17
4.4.1 Urval.....	17
4.4.2 Webbenkät.....	18
4.4.3 Pilotstudie.....	18
4.4.4 Insamling av data	19

4.4.5 Bearbetning av data.....	19
4.5 Enkätfrågorna och frågornas relevans.....	19
5. Resultat och analys.....	20
5.1 Teckenanvändning utifrån ett kvantitativt resultat och analys.....	20
5.2 Språkutveckling utifrån ett kvantitativt resultat och analys.....	22
5.3 Teckenanvändning utifrån ett kvalitativt resultat och analys.....	23
5.3.1 Förstärka språket för att uttrycka sig.....	23
5.3.2 Svenska som andra språk.....	24
5.4 Språkutveckling utifrån ett kvalitativt resultat och analys.....	25
5.4.1 Tecken som hjälpmedel.....	25
5.4.2 Att göra sig förstådd.....	26
6. Diskussion.....	27
6.1 Metoddiskussion.....	27
6.1.1 Bortfallsanalys.....	28
6.2 Resultatdiskussion.....	28
6.2.1 Teckenanvändning.....	28
6.2.2 Språkutveckling.....	30
6.2.3 Tidigare forskning i relation till resultatet.....	32
6.3 Konsekvenser för yrkesrollen.....	32
6.4 Uppslag för nya studier.....	33
6.5 Slutsats.....	33
7. Sammanfattning.....	34
Litteraturlista.....	35
Elektronisk källa.....	36
Bilaga 1 – Enkäten.....	39
Bilaga 2 – Följebrev till pilotstudien.....	41
Bilaga 3 - Följebrev.....	42

1. Inledning

Kommunikation är mer än bara det verbala språket. Det finns även det icke verbala språket, som innebär bland annat kroppsspråk, gester och ansiktsrörelser. Redan innan barn har fyllt ett år använder de sig av det icke verbala språket för att kommunicera med andra (Nilsson 2005; Lindahl 2011). Detta används för att bygga relationer, skapa kunskap och få information är det viktigt att kunna kommunicera med omgivningen. Ett hjälpmedel för att kommunicera kan vara att använda tecken och gester. Med tecken menar vi att pedagoger och barn använder gestikulerande handrörelser som kommer från det svenska teckenspråket. Det är specifika ord som tecknas med händerna för att förtydliga och förmedla ett budskap. Det kan även vara för att få barnen att intressera sig för andra språk vid samlingar, matsituationer med mera. I denna studie kommer begreppet tecken användas istället för gestikulerande tecken.

Det behöver inte bara vara personer som har problem med hörseln eller barn som utvecklar talet sent som använder sig av gestikulerande tecken, detta kan alla använda för att uttrycka sig (Nilsson 2005; Lärarförbundet 1997). Av våra egna erfarenheter är användning av tecken återkommande i förskolan. Gestikulerande tecken används på förskolor där barn har behov av tecken för att kommunicera, men även på de förskolor där det inte finns något uttalat behov av detta. Tecken kan användas med alla barn i förskolan, det kan hjälpa till att utveckla deras ordförråd samt göra sig förstådda (Westerlund 2009). Att använda tecken kan vara en fördel för flerspråkiga barn eftersom de får fler sätt att kommunicera på. Flerspråkighet är en del i det svenska samhället och har varit det under en lång tid. Skolsystemet är noga med att barnen ska prata svenska i förskola och skolan men att de gärna får använda sitt modersmål hemma (Wedin 2011; Arnberg 2004).

1.1 Tecken som stöd

Tecken som stöd betyder att delar av det svenska teckenspråket används för att förtydliga saker i vardagen, då tecknas bara det viktigaste i meningarna, alltså specifika ord (Hörselskadades riksförbund 2011). Anledningen till att detta begrepp förklaras är eftersom i tecken som stöd används gestikulerande handrörelser och ett tydligt tal för att kommunicera. Ett tecken kan ha

olika betydelser till exempel tecknet för *mormor* är samma som *morfar*, *farfar* och *farmor*. Är inte talet tydligt kan det bli missuppfattningar i kommunikationen.

Hörselskadades riksförbund (HRF) och Riksförbundet för döva, hörselskadade barn och barn med språkstörning (DHB) uppger att hörselskadade barn och barn med språkstörningar med mera integreras allt mer i förskolan. De menar därför att det är viktigt att verksamheten anpassas efter alla barns behov. Det betyder att pedagogerna ska utgå ifrån barnens erfarenheter och förutsättningar. Detta behövs eftersom alla barn ska vara delaktiga och känna att de kan uttrycka sig och bli förstådda (Hörselskadades riksförbund 2014; Riksförbundet DHB u.å.).

1.2 Språklagen

I språklagen finns det en paragraf som lyder: “Det allmänna har ett särskilt ansvar för att skydda och främja det svenska teckenspråket” (Sveriges Riksdag 2009). För att det svenska teckenspråket ska finnas kvar är det kommunernas skyldighet att skydda och stärka detta språk. Ett sätt att bevara teckenspråket kan vara att låta det synas mer i samhället, både i offentliga sammanhang men även i mindre skala, till exempel i förskolor. Teckenspråket ska inte ses som ett hinder utan som nya möjligheter (Språkrådet 2011). Ett exempel på att det börjar synas mer i samhället är att bland annat SVT tecken tolkar vissa program. Det finns även böcker där de har med tecknen för specifika ord ovanför det skrivna språket. På detta vis kan barn som har fått en förståelse för tecken men ännu inte kan läsa ändå förstå bokens innehåll. Det kan även vara ett hjälpmedel för pedagogerna som läser boken då de kan göra tecknen samtidigt.

1.3 Personlig bakgrund

Tecken har varit ett intresse för oss under en lång tid, då båda har studerat teckenspråk i flera år. Båda har haft ett projekt som innebar att lära ut teckensånger och enkla fraser till fyra klasser på lågstadiet. Barnens intresse och engagemang har gjort att vi vill studera vidare hur tecken används i förskolan.

2. Syfte

Syftet med denna studie är att se vid vilka situationer arbetslaget väljer att använda gestikulerande tecken och varför samt om de ser att gestikulerande tecken gynnar barnens verbala språkutveckling och på vilket sätt.

2.1 Forskningsfrågor

I denna studie är det följande frågor som ligger i fokus för undersökningen:

- När och varför använder arbetslaget gestikulerande tecken i verksamheten?
- Upplever arbetslaget att gestikulerande tecken gynnar barns verbala språkutveckling?
- På vilket sätt beskriver arbetslaget att gestikulerande tecken kan gynna barns verbala språkutveckling?

3. Forskningsbakgrund

Denna studie utgår ifrån ett sociokulturellt perspektiv där fokus ligger på samspel, kommunikation och lärande.

3.1 Sociokulturellt perspektiv

De centrala begreppen inom det sociokulturella perspektivet är kulturella redskap, artefakter, språket och proximala utvecklingszonen. Dessa begrepp kommer förklaras nedan. Detta perspektiv kommer användas eftersom fokus ligger på lärande och språk vilket även vårt fokus ligger på. Detta perspektiv kommer användas i analysprocessen av resultatet.

Människan är skapad för att lära sig saker och vi har erfarenheter som används i olika sammanhang för att utveckla lärandet. Både den tekniska utvecklingen och den sociala samvaro påverkar hur lärandet sker. Det största fokus i sociokulturellt perspektiv ligger inte på hur mycket människan lär sig eller vad som ska läras utan på vilket sätt de lär sig (Säljö 2014). Inom det sociokulturella perspektivet används kulturella redskap och verktyg för att utveckla det individuella lärandet. Det finns två olika typer av kulturella redskap, det fysiska och psykologiska redskapen. Alla fysiska hjälpmedel och redskap kallas för artefakter som är ett stort begrepp inom detta perspektiv. I stället för att se på en bild om hur en sak fungerar anses det bättre att prova redskapet (Säljö 2014). Vygotskij menar att tecken och redskap (ex. halsduk, fingrar) har en stor betydelse för människors förmåga att minnas. Han ger ett exempel om att knyta en knut på en halsduk, då knuten symbolisera något som ska kommas ihåg. När personen ser knuten blir den påmind om vad det var som den skulle minnas. Han menar att halsduken (redskapet) blir som ett tecken, vilket innebär att det fungerar som ett hjälpmedel. På samma sätt är fingrarna ett hjälpmedel(tecken) för att till exempel komma ihåg siffror. När kunskapen om till exempel siffror förstärks behövs inte artefakterna användas som hjälp för att minnas eftersom den kunskapen redan finns. När tecken används är det viktigt att inte bara den som utför gester och tecken har en förståelse för innebörden utan att mottagaren har samma kunskap (Säljö 2013; Jakobsson 2012).

I de psykologiska redskapen framkommer språket som det viktigaste redskapet eftersom det är kopplingen mellan människan och samhället. Andra psykologiska redskap kan vara

bokstäverna, siffrorna, formler med mera. Dessa verktyg behövs i tankeprocessen som ett hjälpmedel för att minnas (Säljö 2011).

Språket är ett verktyg som behövs för att kunna kommunicera med andra. Därför är språket en viktig del i det sociokulturella perspektivet (Säljö 2014; Partanen 2007). Att kommunicera och ha en social kompetens är viktig hos både vuxna och barn. När människor samspelar med andra används den sociala kompetensen för att kommunicera och utveckla sitt lärande (Strandberg 2006).

3.1.1 Den proximala utvecklingszonen

Den proximala utvecklingszonen handlar om att personer kan ha kunskaper om en viss handling men att de ännu inte kan utföra den själv. Det kan då behövas en vägledande person, en sorts hjälpande hand. Det som inte går att göra själv, kan då utföras tillsammans med en andra. Nästa gång handlingen utförs kan den möjligtvis genomföras på egen hand (Säljö 2014). Inom det sociokulturella perspektivet är det stor fokus på samspel. Strandberg (2006) benämner Vygotskijs syn på samspel på detta sätt: ”Vygotskij menar att människors samspel inte bara är en metod som kan stödja lärande och utveckling. Han menade att samspel är lärande och utveckling” (Strandberg 2006). Barnen lär av varandra och de barn som har mycket erfarenhet kan föra vidare kunskapen till de barnen med mindre erfarenheter. Det är inte bara de med mindre erfarenheter som utvecklas och lär sig nya saker utan det gör alla barn som är med i sammanhanget. De barn med erfarenheten utvecklas eftersom de måste utveckla sina tankebanor så alla kan förstå vad som menas. Genom detta måste barnen både lära sig lyssna och kunna uttrycka sig (Jakobsson 2012).

Sammanfattningsvis anser vi att detta kan kopplas till att använda tecken. Barnen har omedvetna kunskaper om att uttrycka sig med kroppen, men behöver en hjälpande hand för att koppla samman dessa uttryck med tecken och ord. Genom att utföra tecknet och ordet tillsammans utvecklas barnets språkkunnighet.

3.2 Tidigare forskning

Nedanstående forskning har en koppling till denna studie. Båda studierna är baserade på hörande barn och hur de reagerar mot användning av tecken. Forskarna har valt att fokusera på barnens perspektiv, i denna studie har pedagogernas perspektiv varit i fokus. Det finns inte

mycket forskning där de utgår ifrån pedagogernas perspektiv därför valdes två studier där innehållet är liknande. I den första studien (Toth 2009) har de fokuserat på barn med funktionsnedsättning, vilket denna studie inte kommer behandla, utan fokus ligger på alla barn. Den andra studien (Daniels 1994) pratar forskaren om barn med annat modersmål, vilket även kommer tas upp i denna studie.

Toth (2009) publicerade en studie som heter *Bridge of signs*. I studien deltog 38 barn med någon form av funktionsnedsättning framförallt barn med Downs syndrom och autism. Syftet med studien var att se hur barnens språk utvecklades med hjälp information från en DVD. Denna DVD kallades för Bridge of sign och den publicerades 2004 av Canadian association of the deaf. DVD är ett hjälpmedel för att lära sig tecken från det amerikanska teckenspråket(ASL) samt det franska (LSQ). DVD:n är främst framtagen för att stödja de barn med någon form av funktionsnedsättning och deras föräldrar. På DVD:n finns det klipp där personer visar tecknen och säger motsvarande ord (Canadian association of the deaf u.å). Forskaren utvecklade Bridge of signs metoden genom att pedagogerna och föräldrarna skulle använda tecknen med barnen regelbundet och inte bara visa DVD:n. Resultatet som framkom av Toth (2009) studie är att barn med down syndrom reagerade och utvecklades mest under studiens gång. De började använda tecknen för att uttrycka sig samt förstod omgivningen lättare. Barnen med autism reagerade individuellt olika, de flesta barnen hade svårt att ta till sig DVD:n, då de hade koncentrationssvårigheter. Det som visade sig under studiens gång var att de flesta barnen med autism blev lugnare när någon tecknade mot dem och barnen skapade ögonkontakt med den som utförde tecknet (Toth 2009).

Marilyn Daniels (1994), assisterande professor inom språkkommunikation, gjorde en studie där hon undersökte om barn med annat modersmål lättare lärde sig engelska om lärarna introducerade tecken tillsammans med det nya språket. Hon studerade fyra klasser, två som använde sig av tecken och två som använde bara det engelska språket. För att jämföra klasserna använde hon sig av Peabody Picture Vocabulary Test (PPVT-R). Testet utfördes genom att barnen fick se ett kort med fyra bilder på och beskriva vad som finns på bilderna. Resultatet visade att barn som använder tecken som en hjälp för att lära sig det engelska språket gynnas framför barn som bara använder det talade språket. Daniels kom även fram till att barnen som använde tecken fokuserade bättre och förstod instruktionerna bättre (Daniels 1994).

3.3 Språk och gester

Under en lång period ansågs det att barnets första ord var början på deras språkutveckling. Detta stämmer inte då språkutveckling handlar om mer än bara talet. Varje uttrycksform såsom rörelser, mimik, bild med mera är en början på en språklig utveckling hos barnen. Vid kommunikation med andra används alltid små rörelser i samband med talet eftersom gester och språket är sammankopplat. Därför är även motoriken en viktig del i språkutvecklingen (Westerlund 2009; Goldin-Meadow & Wagner Alibali 2013; Capone & McGregor 2004). I läroplanen belyses vikten av att utveckla sin motorik och sin kroppsuppfattning, både grovmotoriken och fin motoriken (Skolverket 2010). När tecken används är det främst finmotoriken som utvecklas.

Barns språk utvecklas genom sociala samspel mellan barnet och omgivningen. Sociala samspel kan innebära bland annat joller, prat, kroppsspråk med mera. När kroppsspråk används blir budskapet tydligare (Goldin-Meadow & Wagner Alibali 2013). Det barn visar med kroppen kan vara något som de utelämnar i talet och därför är det viktigt att ta tillvara på dessa gester för att utveckla barnens lärande (Goldin-Meadow 2004). Många nyblivna föräldrar är duktiga på att gestikulera mycket med sina barn, de använder överdrivna miner och rörelser (Månsson 1995). Detta kallas för *baby talk*. Barnet börjar tidigt svara på detta genom ögonkontakt eller att imitera och visa gester, exempel peka eller vinka. När barnen gör olika gester så är föräldrarna bra på att benämna dessa gester till ord t.ex. om barnet pekar på en lampa så säger mamman ordet lampa. Det gör att barnen får dessa ord tidigt i sitt ordförråd. Detta är en av de första kommunikativa färdigheterna (Goldin-Meadow & Wagner Alibali 2013; Johansson & Svedner 2003). Gester kan tolkas som en början till tecken (Bergman 2012).

Många uppfattar inte barns gester som ett kommunikationsmedel eftersom de flesta är fokuserade på att barnen ska börja prata så tidigt som möjligt. Uppmärksammas inte barnens gester kan de sluta använda dessa som uttrycksmedel. Därför är det viktigt att ta tillvara på dessa gester och uppmuntra barnen till att fortsätta uttrycka sig på detta sätt. När gesterna tas tillvara på, stärks banden mellan barnen och omgivningen, i samband med att alla kan känna sig förstådda och den språkliga utvecklingen förstärks. Detta kan även göra att barnen inte behöver skrika, då de har möjlighet att göra sig förstådda med andra medel (Westerlund 2009). När föräldrar och andra i omgivningen inte tar tillvara på barnens gester och skapar en förståelse kan barnen få utbrott och bli arga för att ingen förstår dem (Capone & McGregor 2004). För att

kunna ta tillvara på barnens tecken och gester är det viktigt att pedagogerna får en utbildning inom detta. Det är förskolechefens ansvar att pedagogerna får denna kompetens för att kunna utföra sitt arbete (Skolverket 2010).

3.4 Tecken och språkutveckling

Både döva, hörande barn och vuxna kan lära sig tecken. Finns det ett bra första språk kan det underlätta när inläringen av flera språk sker. Teckenspråket och det svenska språket kan alltså komplettera varandra (Svartholm 2004). I artikeln *Bridge of signs* påpekar författaren (Toth 2009) möjligheter som skapas när tecken används till att utveckla språket, det kan bland annat öka ordförrådet och göra sig förstådd. När hörande barn tecknar kan det stärka deras talspråk och barnen kan även få ytterligare sätt att uttrycka sig på. Det innebär också att barnen får en ny ingång till att skapa kunskap. Upplevs samma saker på olika sätt är det lättare att förstå och behålla den nya kunskapen (Toth 2009).

Barn som lär sig använda tecken vid en tidig ålder, har större möjlighet att tidigt utveckla det talade språket. I samband med ett tecken uttalas även ordet och då får barnen både se och höra ordet (Westerlund 2009). Används tecken i samarbete med lärandesituationer med barnen kan det bidra till en lugnare miljö då barnen blir mer fokuserade eftersom de både lyssnar och upplever något visuellt. Tecken kan även öka självkänslan hos barn då de känner att de kan erövra och bemästra en ny kunskap där de kan visa upp vad de lärt sig för andra (Toth 2009; Capone & McGregor 2004). Används tecken i samband med en aktivitet kan barnen få ut mer från aktiviteten än om de bara använt det verbala språket (Goldin-Meadow 2011). Tecken som stöd används i första hand till att komplettera det svenska språket. Med hjälp av tecken stimuleras språket och på det sätt blir budskapet tydligare för barnen (Sirén 1997).

En fördel med tecken är att tempot i meningen kan anpassas, det kan göra att talet blir långsammare eftersom fokus ligger på både tal och tecken. Ett tecken kan utföras i den hastighet som är lämplig i situationen utan att ordets betydelse missförstås. I talet kan det möjligtvis vara lättare att missförstå orden om det går för långsamt. Genom att använda tecken i den hastighet som behövs, kan det vara lättare för barnen att uppfatta rörelsen i tecknet. När barnen är säkrare

på sitt tal börjar de använda mindre tecken, eftersom talet alltid kommer i första hand och tecken kommer som ett hjälpmedel (Westerlund 2009).

3.5 Flerspråkighet

Redan i tidig ålder har barn möjlighet att lära sig andra språk utöver sitt modersmål. Barnen kan lära sig nya språk ganska snabbt och det är mycket lättare för yngre barn att utföra detta än det är för vuxna (Axelsson 2003). I hemmet fungerar föräldrarna som en lärare för deras modersmål, det kan inspirera barnen till att använda detta på fritiden. Kommer inte barnen i kontakt med det svenska språket tidigt blir deras språkutveckling lidande. Därför är det viktigt att barnen få vara i förskolan och skolan så de får en möjlighet till att utveckla det svenska språket. Får barnen den möjligheten kan det bli så att svenskan blir deras starkaste språk (Wedin 2011; Arnberg 2004). Flerspråkighet behöver inte bara betyda barn med annat modersmål det kan även vara barn som är döva eller hörselskadade då deras första språk blir att använda tecken och deras andra språk blir svenska (Wedin 2011).

I läroplanen för förskolan framkommer det att barn med annat modersmål ska få möjlighet att lära sig både svenska och sitt hemspråk. Om de får möjlighet till att lära sig sitt hemspråk kan det bli lättare att lära sig det svenska språket (Skolverket 2010).

3.6 Sammanfattning av forskningsbakgrund

Sammanfattningsvis påtrycker tidigare forskning att tecken kan användas i många olika sammanhang med alla barn. Tidigare nämns även att språkutveckling kan gynnas för barn med någon form av funktionsnedsättning eller barn med annat modersmål. Fokus i denna studie ligger på teckenanvändning med alla barn från pedagogernas perspektiv. För att undersöka detta skickades en enkät ut. I enkäten ställdes frågor som berörde teckenanvändningen i förskolan. Där frågor som handlade om när och varför tecken används vid speciella situationer. Det ställdes även frågor som berörde barns språkutveckling och om pedagogerna märker att tecken gynnar detta. I följande del kommer detta beskrivas mer utförligt.

4. Metod

I vår undersökning av teckenanvändning i förskolor i en medelstor svensk stad, används en kombination av både kvantitativ och kvalitativ metod. Tillvägagångssättet för denna undersökning är enkäter. Båda metoderna användes eftersom det finns både öppna och slutna frågor i studiens enkät. Öppna frågor tillhör metodformen kvalitativ och slutna frågor tillhör den kvantitativa metodformen. Anledningen till att båda metodformerna i undersökningen används är för att synliggöra vilka situationer pedagogerna använder tecken. Detta ses tydligast med en kvantitativ analys. Vi vill även få pedagogernas tankar om språkutveckling, därför valdes öppna frågor som analyseras kvalitativt.

4.1 Kvantitativ metodform

Kvantitativ metod är en matematiskt tillvägagångssätt där siffror ligger i fokus. Vid analysen används diagram och tabeller för att tydligt visa upp resultatet. Genom att använda diagram och tabeller går analysen av materialet snabbt att genomföra, dessa tabeller ska vara lättförståeliga (Eliasson 2013). I denna studie kommer några frågor framställas i diagram eftersom det ska bli tydligt för läsaren. I kvantitativ forskning används oftast intervju eller enkät som metod. När frågorna görs är det viktigt att tänka på hur de formuleras, de ska vara tydliga och språket ska vara lättförståeligt. I kvantitativ metod används slutna frågor för att kunna göra en tydlig och strukturerad analys (Denscombe 2009).

4.1.1 Slutna frågor

Slutna frågor betyder att det finns svarsalternativ med redan förutbestämda svar. Detta gör att analysen är mer effektiv och det är lättare att konstruera diagram och tabeller. Det är även lättare för deltagaren som svarar eftersom de inte behöver anstränga sig lika mycket på hur de ska svara och formulera sig. Finns det flest slutna frågor i frågeformuläret ökar sannolikheten att fler personer svarar. Det negativa med slutna frågor är att personerna som svarar, inte få uttrycka sina egna tankar på ett mer utförligt sätt. Därför är det viktigt att det finns både öppna och slutna frågor i enkäten (Eliasson 2013). I denna studie har ett fåtal frågor varit slutna eftersom det är pedagogernas åsikter och uppfattningar som ska synliggöras.

4.2 Kvalitativ metodform

När kvalitativ metod används ska forskaren tolka och förstå det material som undersökningen får. De två vanligaste tillvägagångssätten för att samla in material är att observera och intervjua. När intervjuer genomförs ställs det öppna frågor för svar ska vara i fokus. Data som samlas in kategoriseras för att underlätta analysen. För att kunna kategorisera materialet måste forskaren hitta mönster och sammanhang bland svaren (Denscombe 2009; Stukat 2011). I studiens enkät användes flest öppna frågor så pedagogerna kunde ge utvecklade svar som sedan kunde bearbetas och kategoriseras.

4.2.1 Öppna frågor

Öppna frågor innebär att deltagarna som svarar får möjligheten att uttrycka sig fritt inom ämnet, de får själva ta upp vad de tycker är viktigt. Det finns en nackdel för forskaren med öppna frågor och det är att det blir svårare att analysera. Med sådana frågor måste forskaren kategorisera svaren, genom detta blir svaren tolkningsbara (Eliasson 2013).

4.3 Enkäter

En enkät är ett formulär som kan nå ut till stora geografiska områden. Detta är en skriftlig metod som kan svaras via dator, pappersform, eller liknande. Det är viktigt att tänka på vilken målgrupp enkäten riktar sig mot vid utformningen. Det kan finnas både avancerade och lättare enkäter beroende på hur de är utformade, både med vilket språk som används och hur långa enkäterna är. I regel så ska språket vara så enkelt som möjligt för att alla ska förstå samt att det ska inte tas för givet att alla förstår de olika begreppen. Det är därför viktigt att vara tydlig och konsekvent i sina formuleringar (Kylén 2004; Ejlertsson 2005).

Det är viktigt att inte göra för långa enkäter eftersom urvalsgruppen kan tappa intresse och inte slutföra enkäten på ett noggrant sätt. En rekommendation är att enkäten inte ska ta längre tid än en halvtimme att besvara och är den längre så ska den som besvarar enkäten helst få en belöning eller vara intresserad av det specifika ämnet (Kylén 2004).

Deltagarna som får ut denna enkät kan i lugn och ro själv sitta och besvara frågorna. Deltagarna får även tid att kolla upp och tänka igenom vad de ska svara. Vid en enkätundersökning är det bra att skicka ut till många personer eftersom det alltid med kommer ett visst bortfall. Det är

viktigt att tänka på hur enkätens layout utformas. Den ska vara lockande och intressant (Kylén 2004; Denscombe 2009). Vid utskick av en enkät bör det finnas ett följebrev där det förklaras vilka det är som skickar ut och vad enkäten går ut på, alltså vilket ämne. Följebrevet bör vara lättförståeligt och inte för långt. Det ska också vara informativt där undersökningen förklaras så de personer som ska svara på enkäten vet innebörden med studien (Ejlertsson 2005).

4.3.1 Etiska överväganden

Vid en enkätundersökning finns det fyra krav som är viktiga att tänka på när en enkätundersökning genomförs. Dessa är:

- *Informationskravet* – De som utför enkäten ska bli noga informerade om studiens syfte.
- *Samtyckeskravet* – De ska själva få välja om de vill vara med i undersökningen eller inte.
- *Konfidentialitetskravet* – Enkäten ska vara så anonym som det är möjligt, så ingen enskild person kan pekas ut.
- *Nyttjandekravet* – Materialet får inte spridas.

(Vetenskapsrådet 2002)

Dessa ovanstående punkter har vi noga beaktat när enkäten skapades samt varit tydliga med det i följebreven. I enkäten har vi valt att endast ta med uppgifter om var i kommunen förskolorna befinner sig. På detta sätt går det inte att peka ut någon specifik avdelning som har svarat eller inte.

4.4 Genomförande

I denna studie används enkäter som tillvägagångsätt, till detta har ett visst urval gjorts och en speciell form av enkät kommer användas. I detta avsnitt kommer studiens pilotstudie samt insamling och bearbetning av data presenteras.

4.4.1 Urval

I denna studie valdes alla kommunala förskolor i en mellanstor stad i Sverige. Antalet förskolor är 53 stycken och detta resulterar i att antalet avdelningar blir 213 stycken. Anledningen till detta urval är för att vi inte specifikt ville välja ut förskolor där de har tecken som profil. Eftersom det alltid medföljer ett visst bortfall i undersökningar är det bra att ha ett stort urval

så chansen för ett stort material ökar (Eliasson 2013). I denna studie kan en anledning till bortfall vara att det inte är så många avdelningar som använder sig av tecken. Detta kan göra att personalen anser att det är onödigt att svara på enkäten. En annan aspekt kan vara att personalen inte är tekniskt kunniga och därför väljer att inte svara.

4.4.2 Webbenkät

I denna undersökning används webbenkäter för att samla in data. Denna typ av enkät (Bilaga 1) har skapats via Google Drive. I Google Drive finns det en grundmall där frågorna skrivs in och där väljs en lämplig svarsmöjlighet. Det går bland annat att välja öppna och slutna svar. Google Drive sammanställer svaren som mottagits till färdiga diagram. Finns det öppna svar samlas dessa svar i ett Excel program där forskaren kan utföra en kategorisering av svaren. I detta Excel program visas endast vilken tid svaret kom in, på detta sätt kan man inte på något sätt se vilken förskola som har svarat. För att testa denna enkät gjordes en pilotstudie.

4.4.3 Pilotstudie

Det är viktigt att göra en pilotstudie innan den slutgiltiga enkäten skickas ut till sitt urval. Detta är för att urvalsgruppen sällan vill göra samma enkät två gånger men även för att det inte finns tid och resurser för forskaren till att göra om enkätstudien. Syftet med att göra en pilotstudie är för att se hur de i omgivningen bemöter frågorna. På detta vis framkommer det om några frågor är otydliga eller om det ska finnas fler svarsalternativ (Ejlertsson 2005). Om ingen pilotstudie utförs ligger det större press på forskaren att ingenting får gå fel (Denscombe 2009).

I denna undersökning genomfördes en pilotstudie där enkäten skickades ut till bekanta och personer som är verksamma inom förskolan. Till pilotstudien tillkom även ett eget följebrev (Bilaga 2) där det förklarades att det är en pilotstudie och att svaren inte kommer att användas i den slutgiltiga studien. Jan-Axel Kylén (2004) menar att det kan vara bra att göra en pilotstudie bland folk i omgivningen som går att intervjua efteråt för att se hur de uppfattade frågorna och vad som kan ändras (Kylén 2004). Efter vi fått in svar ifrån pilotstudien ändrades några formuleringar för att enkäten skulle bli mer tydlig. Den respons som framkom genom pilotstudien var endast genom de svar som kom in. Det gjordes inte några intervjuer för att se hur deltagarna hade upplevt enkäten eftersom vi kände att svaren var relevanta till studiens syfte.

4.4.4 Insamling av data

När den slutgiltiga enkäten skickades ut fick deltagarna två veckor på sig att svara. Tillsammans med enkäten fanns det med ett följebrev där studiens syfte förklarades och där vi även var tydliga med att enkäten var frivillig och anonym (Bilaga 3). I detta följebrev förklarades det att pedagogerna gemensamt skulle svara på enkäten som ett arbetslag. Enkäten skickades ut via förskolecheferna eftersom det inte var många avdelningar som hade sin mejladress på hemsidan. Efter en och en halv vecka skickade vi ut påminnelser för att minska bortfallet från de som har glömt bort att svara. Påminnelsen skickades ut till alla igen, även de som redan svarat på enkäten eftersom det inte gick att se vilka förskolor vi fått in svar ifrån. Efter påminnelsen skickades ut märktes det att mängden svar per dag ökade, antal svar på enkäten blev 36 stycken.

4.4.5 Bearbetning av data

För att bearbeta data som samlades in delades materialet upp i två olika huvudgrupper, kvalitativt och kvantitativt. Den kvalitativa datan kategoriserades utifrån lämpliga kategorier där fokus låg på innehållet i avdelningarnas svar. Citat presenteras för att stärka val av kategori. Detta analyserades utifrån ett sociokulturellt perspektiv eftersom detta perspektiv har fokus på språk och lärande vilket denna studie också har.. Den kvantitativa datan presenteras i diagram för att det ska vara strukturerat och tydligt. Diagrammen skapades utifrån mönster som hittades i svaren. Därefter valdes lämpligt diagram för att visa innehållet.

4.5 Enkätfrågorna och frågornas relevans

I enkäten fanns det sex frågor där vissa av dem hade tillhörande följdfrågor. Enkäten börjar med två övergripande frågor som handlar om vilket område förskolan tillhör samt vilken åldersgrupp de jobbar inom. Dessa är frågor som inte kommer behandlas i resultatet eftersom det inte är relevant för innehållet. Resterande frågor kommer analyseras då de är direkt kopplade till syftet.

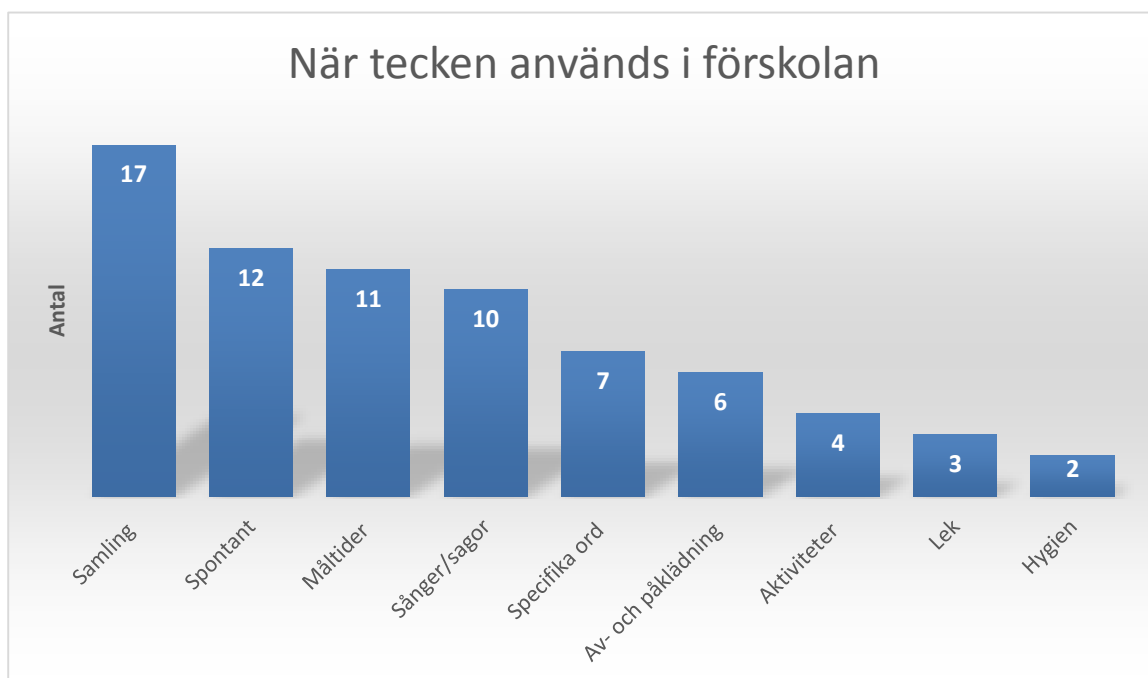
5. Resultat och analys

I resultatet presenteras svar utifrån enkäten. Resultatet delas upp utifrån de kvantitativa och kvalitativa frågorna som fanns med i enkäten. I den kvantitativa resultat delen nedan används diagram för att synliggöra svaren. I den kvalitativa delen kategoriseras svaren och citat används för att stärka val av kategori. Citaten som uppges i 5.3 och framåt är svar som arbetslaget har skrivit och inte från enskilda pedagoger i verksamheten.

5.1 Teckenanvändning utifrån ett kvantitativt resultat och analys

I *figur 1* behandlas frågan i vilka situationer arbetslaget använder tecken med barnen. Vi valde att ha en öppen fråga i enkäten som det sedan gjorde ett diagram på eftersom det blir tydligare och mer strukturerat att se när tecken används i förskolan. Kategorierna skapades genom att arbetslaget benämner dessa situationer i deras svar. *Figur 1* visar att tecken används oftast i samlingar. Därefter kommer kategorin *spontant*, med den menar vi de arbetslag som sagt att de använder tecken vid flera tillfällen under hela dagen. De har ingen specifik tid då de använder de utan det kommer spontant med barnen. Med *specifika ord* menar vi att arbetslaget har fokus på ett eller några ord i taget till exempel veckodagarna eller känslord. Kategorin *aktiviteter* innebär de gånger när arbetslaget har någon styrd aktivitet eller när de ska utanför förskolans område. Med *lek* menas den fria leken där barnen själva får bestämma vad de vill göra. *Hygien* menas med de tillfällen när toalettbesök eller blöjbyten är i fokus. De följande kategorierna är andra tillfällen under dagen som olika arbetslag använde tecken vid.

Vi valde att separera kategorierna samling och sånger/sagor eftersom sånger kan ske spontant med ett eller flera barn. Det kan också vara så att barnen själva tar initiativ till att sjunga och teckna samtidigt vid de tillfällen när pedagogerna inte är närvarande i situationen.

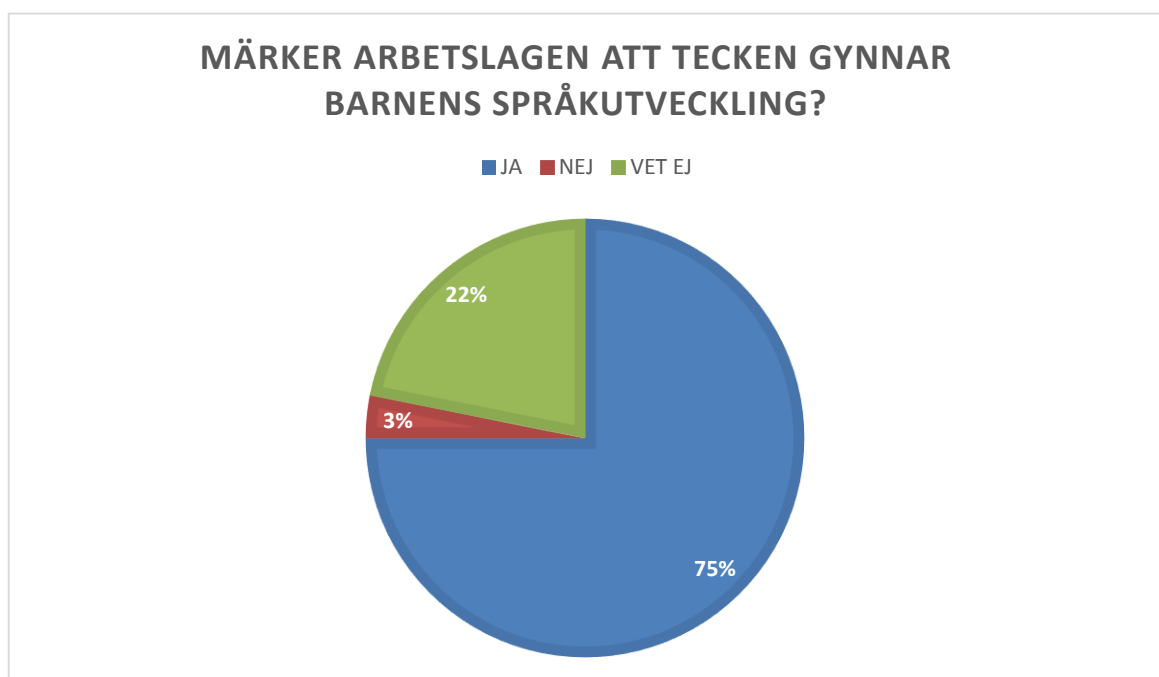
Figur 1: visar antal svar inom de olika kategorierna.

Analys

Många arbetslag använder tecken vid samlingar eftersom det är en styrd aktivitet som är lätt att planera. Är man osäker på hur tecken används kan det vara lättare att bestämma i förväg att till exempel gå igenom färgerna eller andra specifika ord. Det är många arbetslag som använder tecken spontant i verksamheten och det kan bero på att de har barn som behöver det som ett extra stöd under dagen. En annan anledning kan vara att arbetslaget använder tecken vid tillsäkringar och uppmuntrningar för att vara extra tydlig. Detta är något som sker under hela dagen. Måltider benämndes ofta och det kan bero på att även det är en styrd aktivitet. Måltider är en rutin för både pedagoger och barn vilket gör att tecken kan bli en rutin i dessa situationer, till exempel att pedagogerna skapar en matramsa eller att de benämner vissa ord på saker som finns på bordet. Sitter barnen och pedagogerna långt ifrån varandra kan tecken hjälpa till i kommunikationen.

5.2 Språkutveckling utifrån ett kvantitativt resultat och analys

I figur 2 visar svaret på frågan som handlar om arbetslaget märker att barnens språkutveckling gynnas när de använder tecken i förskolans verksamhet. Diagrammet visar att det är 75% av arbetslagen som anser att teckenanvändningen gynnar barnens språkutveckling. Medan det är enbart 3% som menar att det inte gynnar. 22% av deltagarna har svarat att de inte vet om tecken gynnar språkutvecklingen.

Figur 2: Visar antalet procent varje kategori har.

Analys

Majoriteten av deltagarna i enkäten anser att teckenanvändning i förskolan gynnar barnens språkutveckling. Detta kan bero på att de använder tecken regelbundet och ser då hur mycket barnen kommunicerar med varandra både med tecken och utan. Anledningen till att 22% har svarat *vet ej* kan bero på att de är nybörjare inom teckenanvändning och därför inte sett om det gynnar eller inte ännu. Det kan vara så att arbetslagen inte använder tecken men att de kan se att möjligheten finns att det hade kunnat gynna barnens språk och väljer därför att vara neutral och svara *vet ej*. De som svarade *nej* kan vara så att de använder det någon enstaka gång och får barnen inte den upprepningen för att lära sig tecken så blir det svårare att komma ihåg tecknen. Det kan även vara så att de inte använder tecken alls och de har inget att jämföra med.

5.3 Teckenanvändning utifrån ett kvalitativt resultat och analys

Vid analys av svaren på frågan om varför arbetslagen använder tecken vid speciella tillfällen, har vi valt att kategorisera våra svar om teckenanvändning i två kategorier, dessa är *förstärka språket för att uttrycka sig* samt *svenska som andraspråk*. Den första kategorin valde vi eftersom vi fick in många svar som handlade om att förstärka barnens språk. Den andra kategorin valde vi eftersom vi såg ett samband mellan svaren där några arbetslag tagit upp att de har många barn med utländsk bakgrund.

5.3.1 Förstärka språket för att uttrycka sig

Arbetslagen förklarar att de använder tecken under olika tillfällen för att det ska förstärka det svenska språket. De menar att det blir tydligare när man uttrycker sig. Det är vanligt att arbetslagen använder det med små barn för att de ska kunna göra sig förstådda. Arbetslagen uppger att kommunicera är en viktig del för barnens utveckling, kan de inte göra sig förstådda så kan samspelet med andra barn minska.

För att förstärka det talade språket. Ett tecken går att hålla kvar längre än ett talat ord och är många gånger tydligare för de yngsta.

Ett annat arbetslag beskriver att tecken gör att man kan fånga barnens intresse och skapa en annan stämning bland barnen.

När vi pratar om vår bokstav tittar vi på hur den ser ut och hur den låter (vi ljudar). Barnen visar ett stort intresse av bokstäver och därav utvecklade vi spänningen kring bokstäver genom att lägga till tecken. Vi har alltid en matramsa och upplevde att när barnen fick delta även med händerna blev vår matsituation lugnare. Vi ville introducera tecken för barnen och tyckte att med ramsor fångade vi barnen.

Analys

Genom att använda tecken för att kommunicera, blir de tecken som används ett kulturellt redskap för att kunna uttrycka sig. Börjar pedagoger introducera tecken bland små barn som

ännu inte har det verbala språket kan de bli intresserade av språk tidigt. När de introducerar tecken är det viktigt att vara konsekvent med alla barnen. Lär de ut att ett tecken har en speciell betydelse till ett barn måste de lära ut samma betydelse till alla barnen. Tecken kan vara ett spännande område för barnen och det är viktigt att ta tillvara på det som arbetslagen har gjort. De såg att barnen var intresserade och tog tillvara på detta för att utveckla det till lärande. Tecken kan användas för att lära sig många olika saker men fokus behöver inte ligga på vad som ska läras utan vilka artefakter som används för att utveckla lärandesituationerna samt bibehålla kunskapen.

5.3.2 Svenska som andra språk

Många arbetslag uttrycker att de använder tecken som hjälp för att flerspråkiga barn ska kunna kommunicera med andra samt göra sig förstådda på andra vis när de inte kan det svenska språket.

Vi har flest barn med annat modersmål än svenska och använder det för att ge barnen förståelse för situationen.

Ett annat arbetslag menar:

För att förstärka ordet för dem som inte har det svenska språket och för att ge dem ett verktyg att själva kunna uttrycka sig trots att det verbala språket inte finns.

Analys

För flerspråkiga barn kan vägen till lärande gå genom att få en hjälpande hand för att barnen ska nå den proximala utvecklingszonen. Det kan vara både från en vuxen men även från andra barn. När barnet till exempel inte vet hur man säger ordet *hund* på svenska men istället kan tecknet så kan barnet bli förstådd på det sättet. Pedagoger eller barn i omgivningen kan då benämna ordet på svenska som gör att barnet med annat modersmål så småningom kan säga ordet *hund* själv. Det är viktigt för alla barn att kunna kommunicera med omgivningen och i detta fall är det svenska språket i fokus då barn med annat modersmål måste lära sig detta för att kommunicera med barnen i förskolan. I sociokulturella perspektivet är språket det främsta psykologiska redskapet som kan användas.

Flerspråkiga barn kan tycka att tillvaron på förskolan blir roligare eftersom de kan både göra sig förstådd samt förstå andra när de inte var det svenska språket. Används tecken kan det göra att flerspråkiga barn lättare kan samspela med andra eftersom de kan förstå varandra genom tecken och gester. Genom att använda tecken kan barnen uppmuntras mer till att uttrycka sig på svenska eller genom tecken istället för på sitt eget hemspråk vilket skolsystemet strävar efter.

5.4 Språkutveckling utifrån ett kvalitativt resultat och analys

Denna kategori behandlar frågan om hur arbetslagen uppfattar att tecken kan gynna barnens språkutveckling. Vi har valt att kategorisera svaren inom språkutveckling utifrån två grupper, *tecken som hjälpmedel* och *att göra sig förstådda*. I den första kategorin framkom det svar där arbetslaget använder tecken som ett redskap när de arbetar med språket. Den andra kategorin innehåller svar som handlar om att barnen ska kunna göra sig förstådda med hjälp av tecken.

5.4.1 Tecken som hjälpmedel

Många arbetslaget uttrycker att de använder tecken för de har märkt att det gynnar barnens språkutveckling. De anser att många barn använder tecken när de inte har de svenska ordet. Detta gör att barnen intresserar sig för både språk och tecken. Pedagogerna i arbetslaget uppmuntrar barnen att de alltid ska försöka säga det svenska ordet samtidigt som de gör tecknet, det kan också vara så att en i omgivningen säger ordet. Arbetslagen märker även att när barnen är säkra på det svenska ordet så slutar de använda tecknet.

Barnen som ej har ett språk kan göra sig förstådda och känner sig säkrare. Vi kan kommunicera på ett sätt som alla förstår. När barnet kommit igång med tecken upplever vi att det är lättare att komma igång med språket.

Ett annat arbetslag har beskrivit att det inte bara är dem som ser att det gynnar utan även en talpedagog.

Vi har barn med talsvårigheter och det är främst dem barnen som har anammat teckenspråket mest. Vår talpedagog om besöker barnen har sett en enorm utveckling hos barnen.

Analys

Arbetslagen använder tecken för att barnen ska lära sig nya saker främst inom språket. När barnen intresserar sig av att teckna visar de att de vill kunna kommunicera med andra och känner att även om de inte kan uttrycks sig verbalt så kan de ändå få fram sitt budskap. Genom att ha tecken som ett kulturellt redskap kan det hjälpa barnen att minnas de svenska orden, både om de själva gör tecknet eller om de ser någon annan göra det. Det är viktigt att använda både tecken och talet samtidigt, det ska komplettera varandra och inget av det ska uteslutas. Genom att använda tecken och tal samtidigt utvecklas ordförrådet och viljan till att lära sig mer ökar.

5.4.2 Att göra sig förstådd

Arbetslagen märker att barnen tycker det är roligare att utveckla sitt språk då de märker att deras omgivning förstår vad de vill säga. Arbetslagen har uppfattat att det inte spelar någon roll hur barnen uttrycker sig för att bli förstådda.

Nya ord befästs, man ser att barnen får en ökad förståelse av det som säga och på vad som ska göras.

Arbetslagen har märkt att barnen får lusten till att utveckla nya kunskaper inom språket. De märker också att barnen inte tappar fokus lika snabbt när de både hör och ser orden.

Blir man förstådd är det roligare att utveckla språket och testa nya ord och tecken.

Analys

Har barnen samma erfarenheter av tecken och gester kan de förstå varandra på ett lättare sätt, då de inte blir begränsade av att inte kunna det talade språket. Det är viktigt som pedagog att vara konsekvent med barnen när de får lära sig tecken så alla lär sig samma. I det svenska teckenspråket finns det tecken som kan ha flera olika betydelser och det är då viktigt att pedagogerna kommer överens i arbetslaget så alla lär ut samma innebörd av tecknet.

När barn samspekar med varandra är det viktigt att kunna göra sig förstådd. Går inte detta kan bland annat leken bli drabbad genom att barnen inte kan utveckla den tillsammans. Det blir även svårare för barnen att utmana varandra. Får barnen tecken som ett kommunikationsmedel kan samspelet öka och lusten till att utveckla sitt lärande. När barnen samspekar och lär av varandra hjälper de varandra för att få möjligheten att uppnå den proximala utvecklingszonen.

6. Diskussion

I diskussionen kommer resultatet ligga i fokus. Resultatet kommer diskuteras i relation till syftet och forskningsfrågorna med stöd från forskningsbakgrunden.

6.1 Metoddiskussion

I denna studie användes både kvantitativ och kvalitativ metod där en enkät skickades ut med både öppna och slutna frågor. Det har varit både för och nackdelar med att använda två metoder för att undersöka en sak. Fördelar med kvantitativ metod har varit att vi har kunnat nå ut till ett stort område på kort tid. Med slutna frågor blir resultatet och analysen tydligare och mer strukturerad. Om endast kvantitativ metod hade använts skulle arbetslagens olika anledningar inte synliggjorts till varför de använder tecken med mera. Om enkäten endast bestod av slutna frågor där svarsalternativen var förutbestämda hade det begränsat utbudet på svar.

En fördel med kvalitativ metod inblicken i avdelningarnas uppfattningar och tolkningar. Med öppna frågor får avdelningarna fritt beskriva hur deras vardag ser ut istället för att ta det svarsalternativ som passar bäst. Hade enbart kvalitativ metod använts hade materialet blivit stort och svår att analyserat eftersom enkäten skickades ut till många. Vi anser att det har varit en fördel att använda båda metoderna för att de kompletterade varandra i vår undersökning. Materialet blev varierat och det fanns plats för egna tolkningar. Den enda nackdelen med att använda båda har varit att det blivit förvirrande ibland eftersom kvalitativt och kvantitativ låter nästan likadant.

I enkäten fanns det en fråga som handlade om när arbetslagen använder tecken, denna fråga var öppen eftersom arbetslagen själva skulle tänka över i vilka situationer de använder tecken. Hade det varit en sluten fråga hade svaren inte fått samma spridning. Det har varit ett bra sätt att skicka ut enkäterna via internet och använda programmet Google drive. På detta sätt kunde enkäten nås ut till många på kort tid vilket behövdes. Genom Google Drive är det lätt att hålla koll på vilka svar och hur många svar som kom in. Det finns fördelar med att inte kunna se vem som har svarat då det blir helt anonymt vilket gör att kanske fler svarar. Det som var en nackdel är att påminnelsen skickades ut till alla, även de som redan hade svarat på enkäten.

6.1.1 Bortfallsanalys

Anledningen till det stora urvalet var eftersom vi förväntade oss ett stort bortfall. Detta bortfall räknades med eftersom tecken inte är ett stort ämne i förskolan ännu, detta kan ha gjort att många inte svarade på enkäten. En annan anledning till det stora bortfallet kan vara som en förskolechef mejlade till oss och sa att de på hennes avdelningar har väldigt mycket att göra. Det kan vara så att vissa avdelningar byter lokaler eller har utvecklingssamtal med mera. Det kan vara så att det är många sjuka bland personalen som har gjort att de inte prioriterar mejlen. Eftersom det var förskolecheferna som mejlade vidare enkäten till avdelningarna så blir bortfallet stort om de glömmer eller väljer av någon anledning att inte skicka vidare mejlet. Bortfallet hade minskat om avdelningar där tecken regelbundet valdes ut. Detta eftersom de antas vara intresserade av ämnet vilket gör att de möjligtvis svarar. Hade urvalet varit mindre finns möjligheten att antal svar blivit mindre.

6.2 Resultatdiskussion

Syftet med denna studie är att se vid vilka situationer arbetslaget väljer att använda gestikulerande tecken och varför samt om de ser att gestikulerande tecken gynnar barnens språkutveckling och på vilket sätt. I resultatet finns en spridning bland svaren och vi antar att de som svarat på enkäten är de som är intresserade av att använda tecken.

6.2.1 Teckenanvändning

Resultatet på första frågan som handlar om när tecken används i förskolan visar att arbetslagen använder tecken vid många olika tillfällen och dessa tillfällen sker regelbundet. Vi kan dock se att tecken som kulturellt redskap används mest i samband med samlingar, detta anser vi kan bero på att tecken inte är vanligt i samhället ännu. Detta gör att det inte är så många som är vana vid att använda det och då kan pedagogerna känna sig mer trygga att använda det i något planerat som en samling. I en lärandesituation exempelvis en samling menar Toth (2009) att barnen blir mer fokuserade på innehållet då de får uppleva innehållets budskap på olika sätt. Det kan också skapa en lugn miljö där barnen kan ta till sig lärandet på ett bättre sätt (Toth 2009). Detta kan vara en anledning till att arbetslagen använder samlingar som ett tillfälle att använda tecken. För att kunna få en lugn miljö samt fånga barnen som ett arbetslag framhävde kan pedagogerna behöva var tydliga med vad de gör. De kan alltså inte introducera tecken utan

att förklara vad tecken är och när det kan användas. Detta gör att barnen får en förståelse till syftet med tecken och det kan göra barnen mer intresserade.

I undersökningen finns det arbetslag som vill få en grundkurs inom området så de kan vidareutveckla och använda mer tecken än vad de gör nu. Får arbetslagen utbildning kan de möjligtvis vägleda barnen mot tecknens användningsområde. Det är förskolechefens ansvar att pedagogerna få kompetens inom olika område för att pedagogerna ska kunna möta alla barn i verksamheten (Skolverket 2010). Det kan också vara viktigt för pedagogerna att be sin chef om att de vill ha utbildning inom vissa områden eftersom det kan vara svårt för chefen att veta vad pedagogerna behöver utveckla och skapa ny kunskap om.

Barn som inte har erfarenheter av att använda tecken som kulturellt redskap kan inte börja använda tecken själv utan behöver då någon som kan visa dem (Säljö 2014). Vi anser att tecken kan vara lätt att lära sig om man fokuserar på att använda specifika ord för att förtydliga något. Ett exempel på hur specifika ord kan användas är att pedagogerna kan sätta upp en anslagstavla i hallen där de specifika orden som arbetas med för tillfället. På detta sätt blir även föräldrarna involverade i verksamheten då de kan lära sig orden och använda de hemma. Samverkan mellan förskola och hemmet är väldigt viktigt vilket *Läroplanen för förskolan* (2010) påtrycker, föräldrarna ska ha en inblick i verksamheten och det är därför viktigt att göra dem delaktiga. Föräldrarna kan till exempel komma med förslag på ord som kan vara bra att använda. Finns det föräldrar som ha kunskaper inom tecken kan pedagoger lära sig nya saker och det blir ett utbyte och en gemenskap mellan pedagoger och föräldrar. Det är viktigt att förklara för föräldrar varför arbetslagen väljer att ta in tecken som ett redskap eftersom många föräldrar som inte är vara vid tecken kan ställa sig frågande till varför det ska användas med hörande barn. Det är då viktigt att ha ett syfte och kunna motivera sina val med föräldrarna. Det finns utbildningar som gör att pedagogerna kan får grunden för att börja använda gestikulerande tecken. Det är viktigt att personalen som redan finns på avdelningarna får liknande utbildningar för att kunna möta alla barn i förskolan samt lära barnen kommunicera och göra sig förstådda på fler sätt, används tecken kan budskapet bli tydligare för barnen (Sirén 1997).

Det framkom att arbetslagen använder tecken minst vid hygientillfällen. En anledning till att de använder tecken minst vid dessa tillfällen kan beror på att det är en stressig miljö vid dessa situationer. Det händer mycket runtomkring och då fokuserar pedagogerna inte på att använda tecken. En annan anledning kan vara att vid till exempel blöjbyten då kan det vara svårt att

teckna eftersom händerna används till annat. När barnen ska gå på toa till exempel i samband med att de ska gå ut kan det vara att barnen är i olika rum och fokuserade på deras lek så de uppmärksammar inte att pedagogerna tecknar till dem. Därför kan det vara lättare att säga till barnen vad det ska göra. Vi anser att toalettbesök är något som oftast går i rutin för både barn och vuxna, behöver barnen hjälp med något vet både barnen och pedagogerna vad som ska göras och då behövs det inte förtydligas med tecken. Om hygien tillfällen jämförs där det oftast är ett barn åt gången med en samling där det är runt 20 barn kan det vara en fördel att teckna vissa ord för att förtydliga det som sägs i samlingen. Det kan göra barnen mer fokuserade så att miljön blir lugnare vilket även Toth (2009) påtrycker. Är det så att samlingen är högljudd kan det vara bra att teckna så att alla barn förstår även om de kanske inte hör ordet.

6.2.2 Språkutveckling

Resultatet som handlar om arbetslaget anser att tecken gynnar barns språkutveckling och varför visar att de flesta arbetslagen ser att tecken gynnar språkutvecklingen. De menar att det kan förtydliga specifika ord för barn som har svårt med talet eller har annat modersmål med mera. Arbetslaget använder tecken för att de vill förstärka språket för alla barn. Tecken som kulturellt redskap kan användas tidigt med barnen eftersom små barn är mer mottagliga till att lära sig nya språk än till exempel vuxna. Det kan vara lättare för barn att lära sig tecken tidigare än det talade språket eftersom de redan från födseln börjar gestikulera så det är något utvecklas ständigt. Det är därför viktigt att ta tillvara på barnens gester och utveckla dessa (Westerlund 2009; Axelsson 2003). Om tecken introduceras tidigt med små barn är det viktigt att pedagogerna är uppmärksamma så barnens verbala språk inte blir glömt. Det är för att utveckla det verbala språket som tecken används men det kan nog vara lätt att barnen kommunicerar mer med tecken än det verbala språket. Därför precis som arbetslagen i enkäten svarade ska tecken användas för att förstärka och inte något annat.

För att barnen ska hänga med i samhällets utveckling kan de behövas olika artefakter som förstärker barnens kommunikation. Med samhällets utveckling menar vi att kraven blir högre på barnen och de ska kunna många saker i en tidig ålder. I denna undersökning visade resultatet att barnen utvecklar sitt språk tidigare om de använder tecken som hjälpmedel vilket även Säljö (2013) påtrycker att olika hjälpmedel är viktigt att använda i lärsituationer. Används tecken med alla barn kan det bidra till att barnen ökar sitt ordförråd och sitt talade språk (Toth, 2009;

Westerlund, 2009). Avdelningarna märkte att barnen är intresserade av att lära sig nya ord och tycker det är roligt att använda tecken för att göra detta.

Om pedagogerna introducerar tecken som ett kommunikationsmedel är det viktigt att vara konsekvent till alla barn så att alla får samma erfarenheter av tecken. Det gör att barnen kan förstå varandra och utmana varandra i olika situationer under dagen (Jakobsson 2012). Barn som har ett annat modersmål kan få det svårt att förstå förskolans verksamhet när de inte har det svenska språket. Eftersom invandringen är stor i Sverige är det många barn som kommer till de svenska förskolorna utan kunskaper om det svenska språket. För barnen inte möjlighet till att gå i förskolan kan de påverka deras utveckling av det svenska språket. Det är genom daglig kontakt med det svenska språket där barn med annat modersmål får möjlighet att utveckla det nya språket (Wedin, 2011; Arnberg, 2004). Vi anser att genom teckenanvändning i samband med både barnens hemspråk och det svenska språket kan de få en förståelse för vad tecknen betyder. Det kan göra att de använder tecken i första hand på förskolan för att göra sig förstådda. Det är viktigt att benämna tecknen som barnen gör med det svenska ordet så det får kopplingen mellan ord och tecken (Westerlund 2009). Avdelningarna menar att när barnen använder tecken som hjälpmedel utvecklas det svenska språket tidigare, de får även fler sätt att kommunicera och uttrycka sig på.

Barn lär sig genom samspel och det är viktigt att kunna kommunicera och förstå varandra vilket även arbetslagen påtrycker. När barn samspelar med andra barn eller vuxna fungerar de andra som en hjälpare i barnens läroprocesser. Barnen får nya kunskaper och erfarenheter som de sedan kan använda sig av och klara olika aktiviteter på egen hand, det är detta som även kallas för den proximala utvecklingszonen. För att utvecklas är det viktigt att vara lyhörd och kunna förmedla sina tankar och åsikter (Jakobsson 2012).

I denna studie har det varit svårt att ha ett kritiskt förhållningssätt gentemot tidigare forskning samt vårt resultat från enkätundersökningen eftersom det resultat som vi fick fram stämmer överens med tidigare forskning men även våra egna uppfattningar om teckenanvändning i förskolan. Dock kan vi se att det inte finns mycket forskning kring teckenanvändning för alla barn utan de forskning vi hittat har specificerat sig på olika grupper i samhället. Detta kan bero på att många inte ser möjligheterna som öppnas för barnens verbala språkutveckling genom att använda tecken. Många använder det bara om avdelningen får in barn som har behov av det. I enkätstudien kan vi se bland svaren att även här påpekar många arbetslag att de använder tecken

med barn som på något vis är i behov av det. Till exempel barn med annat modersmål eller barn med talsvårigheter. Tecken ses automatiskt som ett hjälpmedel och inte som en tillgång för alla barn utan det används främst med barn som på ett eller annat sätt är i behov av det.

6.2.3 Tidigare forskning i relation till resultatet

Tidigare forskning från Toth (2009) och Daniels (1994) visade att liknande studier har gjorts men att de har använt andra tillvägagångssätt samt har haft andra grupper i fokus. Den forskningen visar att de flesta barn reagerar positivt till att använda tecken som hjälpmedel. I båda studierna har de valt att utgå ifrån barnens perspektiv och titta på deras lärande och användning av tecken. I dessa studier använde de tecken regelbundet i undervisningen, nästan lika mycket som det talade språket. När vi tänker på att använda tecken menar vi att det ska vara som ett hjälpmedel där det kompletterar det svenska språket och inte tar överhand. Vi syftar på att tecken ska användas för att belysa specifika ord. I vår studie har vi valt att utgå från pedagogernas perspektiv där det är deras uppfattningar som resultatet bygger på. Den tidigare forskningen har varit på plats och upplevt materialet själv. De har även använt sig av fler insamlings sätt, där de har samlar in anteckningar, videoklipp, journaler med mera. Detta gör att de får ett bredare material än vi, men vi ser att vi fick tillräckligt med data att analysera. Resultatet hos tidigare forskning och i vår undersökning stämmer till viss del överens då de också fick fram att tecken gynnar barnens språkutveckling. Det som skiljer vår studies resultat med tidigare forskning är att vi kan se att det kan gynna alla barns språkutveckling genom att använda tecken i vardagen medan tidigare forskning kan se att det gynnar specifika grupper i samhället.

6.3 Konsekvenser för yrkesrollen

Det är viktigt att alla som jobbar inom förskolan får en grund kurs i att använda tecken. För blivande förskollärare detta under sin utbildning behöver inte kommunen lägga tid och pengar på att fortbilda personalen inom detta område. Barngrupperna förändras ofta på avdelningarna och det kan komma barn med annat modersmål eller barn som sena i talet. Kan inte pedagoger och barn förstå varandra så blir verksamhetens miljö svårare. Barnens utveckling kan hämmas

om det tar lång tid innan pedagogerna hittar kommunikationsmedel för att kommunicera med alla barnen. Det svenska språket och tecken kompletterar varandra för att förståelsen mellan alla ska öka (Svartholm 2004).

6.4 Uppslag för nya studier

För att göra en fortsatt studie inom detta område finns det andra tillvägagångssätt, exempelvis att använda sig av observationer eller intervjuer. Genom att använda observationer kan man få se med egna ögon hur verksamheten fungerar när pedagogerna använder tecken. Görs intervjuer kan följd frågor ställas och det kan då bli ett stort material. En fortsättning på denna studie kan vara att gå in i enkätsvaren och se vilka områden som svarat, därefter kan det göras stickprov eller ringa upp olika avdelningar för att se vilka som använde tecken för att sedan komma dit och göra en fältstudie.

6.5 Slutsats

I vår undersökning kan vi dra slutsatsen att tecken används mest i samlingar för att förtydliga något som pedagogerna eller barnen säger. Undersökningen stödjer också uppfattningen att teckenanvändningen kan fungera som ett hjälpmedel för barn med annat modersmål. Vi kan också se de avdelningar som har svarat på vår enkät anser att tecken gynnar barnens språkutveckling eftersom barnen kan använda tecknen för att uttrycka sig när de inte har det svenska ordet. När barnen använder tecken kan samspelet mellan barnen öka samt att det kan öka deras ordförråd. Vi kan även dra slutsatsen att tecken är ett spännande ämne för både vuxna och barn och viljan att lära sig mer är stor enligt vad arbetslaget beskrev. Eftersom kommunikation handlar om att kunna uttrycka sig och kunna förstå varandra behövs tecken användas i förskolan. Kan vi inte förstå barnen kan vi inte hjälpa dem i deras utveckling. Samma sak är det om barnen inte kan förstå oss till exempel mångkulturella barn.

7. Sammanfattning

Människan är en kommunikativ varelse som ständigt förmedlar saker både verbalt (genom att prata) och icke verbalt (till exempel genom kroppsspråk och gester). Barn som har svårt att uttrycka sig verbalt behöver ha andra hjälpmedel för att kommunicera så omgivningen förstår. Ett sådant hjälpmedel kan vara att använda sig av tecken som stöd. Syftet med denna studie är att se när pedagogerna använder tecken som stöd i förskolan samt om de uppfattar att barnens språk utvecklas lättare med hjälp av tecken. Vi undersöker även på vilket sätt pedagogerna anser att tecken hjälper barns språkutveckling. Den sociokulturella teorin ligger som grund för denna undersökning. I denna teori är begrepp som samspel, kommunikation, lärande och redskap i fokus. Med redskap menas att det används någon form av hjälpmedel för att utveckla sitt lärande samt utveckla sin förmåga att minnas. Dessa redskap kan vara bilder, något material, tecken med mera.

Tidigare forskning visar att barn med annat modersmål eller barn med någon form av funktionsnedsättning kan utveckla det talande språket genom att använda tecken som hjälpmedel. I vår studie har vi valt att fokusera på alla barnen i förskolan för att se om alla barns språk utvecklas genom att använda tecken. Det resultat vi fick visar att pedagogerna använder tecken mest i samlingar för att förtydliga ett budskap. Tecken används även mycket i spontana situationer och under måltiderna. Majoriteten ansåg att teckenanvändning gynnar barnens språkutveckling eftersom barnen får fler sätt att uttrycka sig på. De pekade på att barnen då kan bli förstådda vilket kan göra att de blir uppmuntrade till att fortsätta kommunicera.

Vi kan inte göra någon generell slutsats eftersom materialet inte var tillräckligt stort men vi kan se utifrån vårt resultat att tecken gynnar språkutvecklingen hos alla barn. Vi kan också se att barnen kan få ett större ordförråd genom att lära sig tecken samtidigt som de får lära sig ordet. Tecken är lättare att lära sig vilket gör att barnen kan kommunicera tidigare med varandra. Detta utvecklar deras samspel och de kan då lära sig av varandra.

Litteraturlista

- Arnberg, Lenore (2004). *Så blir barn tvåspråkiga: vägledning och råd under förskoleåldern*. Rev. och uppdaterad [utg.] Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- Axelsson, Monica (2003). Andraspråksinläring i ett utvecklingsperspektiv. I Bjar, Louise & Liberg, Caroline (red.) (2003). *Barn utvecklar sitt språk*. Lund: Studentlitteratur.
- Bergman, Brita (2012). *Barns tidiga teckenspråksutveckling*. (Diss.) Stockholms: Univ.
- Capone, Nina & McGregor, Karla (2004). Gesture Development: A Review for Clinical and Research Practices, *Journal of Speech, Language, and Hearing Research*, 47(1), ss. 173-186.
- Daniels, Marilyn (1994). The Effect of Sign Language on Hearing Children's Language Development, *Communication Education*, 43(4), ss. 291.
- Denscombe, Martyn (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Ejlertsson, Göran (2005). *Enkäten i praktiken: en handbok i enkätmetodik*. 2. [omarb.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Eliasson, Annika (2013). *Kvantitativ metod från början*. 3., uppdaterade uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Goldin-Meadow, Susan (2004). Gesture's Role in the Learning Process, *Theory Into Practice*, 43(4), ss. 314-321.
- Goldin-Meadow, Susan (2011). Learning through gesture, *Wiley Interdisciplinary Reviews: Cognitive Science*, 2(6), ss. 595-607.
- Goldin-Meadow, Susan. & Wagner Alibai, Martha (2013). Gesture's role in speaking, learning, and creating language, *Annual Review of Psychology*, 64(1), ss. 257-283.

- Jakobsson, Anders, Faculty of Education and Society & Malmö University (2012). "Sociokulturella perspektiv på lärande och utveckling : lärande som begreppsmässig precisering och koordinering", *Pedagogisk forskning*;2-4.
- Johansson, Bo & Svedner, Per Olov (2003). *Så erövrar barnen språket: utveckling, störningar, stimulans*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- Kylén, Jan-Axel (2004). *Att få svar: intervju, enkät, observation*. 1. uppl. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Ladberg, Gunilla (2003). *Barn med flera språk: tvåspråkighet och flerspråkighet i familj, förskola, skola och samhälle*. 3. uppl. Stockholm: Liber.
- Lindahl, Marita (1998). *Lärande småbarn*. Lund: Studentlitteratur.
- Månsson, Bengt (red.) (1995). *Skolexemplet - Markaryd: en antologi om arbete med barn och ungdomars språkutveckling, skriven av pedagoger verksamma inom bibliotek, barnomsorg och skola i Markaryds kommun*. Markaryd: Markaryds kommun.
- Nilsson, Björn (2005). *Samspel i grupp*. Lund: Studentlitteratur.
- Partanen, Petri (2007). *Från Vygotskij till lärande samtal*. 1. uppl. Stockholm: Bonnier utbildning.
- Sirén, Ninni (1997). *Teckenkommunikation. Stöd och information till barnomsorgspersonal runt ett alternativt och kompletterande kommunikationssätt*. Rapport nr 20 i teknik, kommunikation, handikapp, Stockholm WRP international och lärarhögskolan i Stockholm: institution för specialpedagogik.
- Läroplan för förskolan Lpfö 98*. [Ny, rev. utg.] (2010). Stockholm: Skolverket Tillgänglig på Internet: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442>.
- Holme, Idar Magne & Solvang, Bernt Krohn (1997). *Forskningsmetodik: om kvalitativa och kvantitativa metoder*. 2., [rev. och utök.] uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Strandberg, Leif (2006). *Vygotskij i praktiken: bland plughästar och fusklappar*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

- Stukát, Staffan (2011). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Svartholm, Kristina (2005). Döva barn bör får lära sig både teckenspråk och svenska. *Läkartidningen*. 102(21), s 1667-1668.
- Säljö, Roger (2011). L.S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär. I Forssell, Anna (red.) (2011). *Boken om pedagogerna*. 6., [omarb.] uppl. Stockholm: Liber.
- Säljö, Roger (2014). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. 3. uppl. Stockholm: Norstedts.
- Säljö, Roger (2013). *Lärande och kulturella redskap: om lärprocesser och det kollektiva minnet*. 3. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Toth, Anne (2009). Bridge of Signs: Can Sign Language Empower Non-Deaf Children to Triumph over Their Communication Disabilities? *American Annals of the Deaf*, 154(2), ss. 85-95.
- Trost, Jan (2012). *Enkätboken*. 4., uppdaterade och utök. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Wedin, Åsa (2011). *Språkande i förskolan och grundskolans tidigare år*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.
- Westerlund, Monica (2009). *Barn i början: språkutveckling i förskoleåldern*. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur.

Elektronisk källa

Canadian association of the deaf (u.å.) Bridge of signs

http://www.cad.ca/bridge_of_signs.php [20/10/2014]

DHB:s riksförbund (u.å) Hörselskada <http://www.dhb.se/?id=58> [15/09/2014]

Hörselskadades riksförbund (2011) Teckna som stöd för tal, TSS ett verktyg för

kommunikation http://www.hrf.se/system/files/tss_dokument_hrf.pdf

[30/10/2014]

Hörselskadades riksförbund (2014) Skola och utbildning <http://www.hrf.se/skola-och-utbildning> [15/09/2014]

Språkrådet (2011) Språklagen i praktiken – riktlinjer för tillämpning för språklagen <http://www.sprakochfolkminnen.se/download/18.1bc6136f1422723e4bfc23c/1398151033703/spraklagen-i-praktiken.pdf> [17/09/2014]

Sveriges riksdag (2009) Språklag (2009:600) http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Spraklag-2009600_sfs-2009-600/?bet=2009:600 [17/09/2014]

Vetenskapsrådet (2002) Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> [20/10/2014]

Bilaga 1 – Enkäten

Tecken i förskolan

Detta är en studie som genomförs genom vår förskollärodbildning.

Vilket skolområde tillhör er förskola?

- Södra
- Östra
- Norra
- Västra

1. Vilken avdelning jobbar ni på?

- Storbarnsavdelning (3-6 år)
- Småbarnsavdelning (1-3 år)
- Syskonavdelning (1-6 år)
- Övrigt:

2. Har ni fått någon utbildning inom teckenspråk?

- Ingen har fått
- En har fått
- Två har fått
- Tre eller fler har fått

Om ni INTE har fått någon utbildning, Skulle ni vilja få en utbildning inom teckenspråk? Varför/Varför inte?

3. Använder ni er utav teckenspråk på er avdelning?

- Ja
- Nej

Om ni svarade JA, När använder ni tecken under dagen på er avdelning? Ge exempel

Varför använder ni tecken vid dessa tillfällena?

4. Märker ni att barnen tar initiativ till att använda teckenspråk?

- Ja
- Nej

Om ni svarade JA, Hur märks detta? Ge Exempel!

5. Märker ni att teckenspråk gynnar barnens språkutveckling på er avdelning?

- Ja
- Nej
- Vet ej

Om ni svarade JA, Ge exempel!

Tack för er medverkan!

Med vänliga hälsingar Emma och Evelina

Bilaga 2 – Följebrev till pilotstudien

Hej

Vi är två högskolestudenter som går på förskolläraryr utbildningen i Kristianstad. Denna termin gör vi vårt examensarbete som handlar om tecken i förskolan. Med tecken menar vi att man förtydliga saker genom att använda sig utav återkommande gester. Det kan även vara för att få barnen att intressera sig för andra språk vid samlingar, matsituationer mm. Det finns vissa barn som har kontakt med tecken från nära och kära som då själva tar initiativ till att använda sig utav gester för att uttrycka något. Men det finns även fler sätt att tolka det på.

Vi gör undersökningen via en webbenkät, där alla svar är helt anonyma och ingen kan se vem det är som har svarat eller ej. Enkäten tar cirka 10 minuter att svara på. Självklart är det frivillig. Denna enkät som vi skickar ut till er är en pilotstudie, vilket menas med att detta ingår inte i den riktiga undersökningen utan denna görs för att se om frågorna är lättförståeliga och lätta att svara på. Det är viktigt att göra denna pilotstudie för att den riktiga studien ska fungera på ett smidigt sätt. Pilotstudien är minst lika viktig som den riktiga.

För att svara på enkäten klicka er in på länken nedan:

<https://docs.google.com/forms/d/1Ea2K9POSjF42-q7obsIQyd1eNmqBqoQtEzPTpri-3W4/viewform>

Vi skulle uppskatta om ni vill hjälpa oss med detta, helst så snabbt som möjligt.

Vid frågor eller tips om enkäten får ni gärna höra av er till:

Evelina.isaksson0002@stud.hkr.se

Tack på förhand!

Evelina Isaksson och Emma Larsson

Bilaga 3 - Följebrev

Hej!

Vi är två högskolestudenter som går på förskolläraryrket i Kristianstad. Denna termin gör vi vårt examensarbete som handlar om tecken i förskolan. Med tecken menar vi att man förtydliga saker genom att använda sig utav återkommande gester. Det kan även vara för att få barnen att intressera sig för andra språk vid samlingar, matsituationer mm. Det finns vissa barn som har kontakt med tecken från nära och kära som då själva tar initiativ till att använda sig utav gester för att uttrycka något. Det finns även fler sätt att tolka det på.

Vi har valt att göra denna undersökning via en webbenkät. Denna enkät kommer skickas ut till alla förskolor i XX. Vi vill att ni som ett gemensamt arbetslag svarar på enkäten man kan också välja en i arbetslaget som representerar avdelningen. Svaren kommer vara anonyma. Enkäten tar ca 10 minuter att göra och den är frivilligt att göra, men vi är tacksamma för så många svar som möjligt. Vi skickar här med en länk som ni klickar på och besvarar frågorna där.

<https://docs.google.com/forms/d/1Ea2K9POSjF42-q7obsIQyd1eNmQBqoQtEzPTpri-3W4/viewform>

Svara senast den 8 oktober!

Tack på förhand!

Emma och Evelina

Vid frågor kontakta

Emma.larsson0037@stud.hkr.se

Evelina.isaksson0002@stud.hkr.se